

Krzysztof Fudalej

"Era lotnictwa wojskowego", Martin van Creveld, Warszawa 2013 : [recenzja]

Przegląd Historyczno-Wojskowy 14 (65)/4 (246), 195-196

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kę bitwy pod Wiedniem, to jej 330. rocznica skłania do refleksji, zwłaszcza że po 31 grudnia 2013 r. Dowództwo Wojsk Lądowych przestanie istnieć.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich jest poświęcony wiktorii wiedeńskiej oraz królowi Janowi III Sobieskiemu. W kolejnej części zostały opisane zmiany, jakie zaszły w Wojskach Lądowych od 1997 do 2013 r., udział tych wojsk we współpracy międzynarodowej i w misjach oraz dyslokacja najważniejszych jednostek. W trzecim rozdziale przedstawiono dowództwo tego rodzaju sił zbrojnych w ujęciu historycznym i współczesnym. W następnym zamieszczono sylwetki dowódców Wojsk Lądowych. Ostatni rozdział, najbardziej obszerny, zawiera opis wszystkich jednostek oraz instytucji będących obecnie w strukturze Wojsk Lądowych. Pracę zamyka indeks jednostek historycznych, których tradycje dziedziczą współczesne jednostki.

Martin van Creveld, *Era lotnictwa wojskowego*, tłum. J. Tomczak, red. Ł. Przybyło, T. Zawadzki, „Tetragon”, Instytut Wydawniczy Erica, Warszawa 2013, 615 s.

Autor jest znanym historykiem wojskowości, ma w swoim dorobku pisarskim ponad 20 książek z tej dziedziny. W Polsce wydano dotychczas tylko dwie jego prace: *Zmienne oblicze wojny. Od Marny do Iraku* (Poznań 2008) oraz *Wehrmacht kontra US Army 1939–1945. Porównanie siły bojowej* (Warszawa 2011). Należy zaznaczyć, iż polskie tłumaczenie omawianej książki ukazało się zaledwie 2 lata od jej angielskiego wydania (*The Age of Airpower*).

Autor postawił sobie za cel przedstawienie syntezy dziejów lotnictwa wojskowego od jego początków do dziś. Dużo miejsca poświęca też lotnictwu morskiemu, broni jądrowej, pociskom balistycznym i manewrującym oraz dronom. Ze względu na rozległość omawianego zagadnienia wiele kwestii jest omawianych jedynie pobieżnie, bez wchodzenia w szczegółowe opisy wydarzeń. Autor skupił się przede wszystkim na przedstawieniu ewolucji sił powietrznych oraz ich roli w konfliktach zbrojnych.

Książka składa się, oprócz przedmowy i wniosków końcowych, z 20 rozdziałów pogrupowanych w 5 części. W pierwszej zostały omówione początki lotnictwa wojskowego i jego rozwój przed wybuchem II wojny światowej. Kolejną część autor poświęcił walkom w powietrzu podczas największego konfliktu w historii, a w części trzeciej zajął się przygotowaniem obu supermocarstw do III wojny światowej w okresie zimnej wojny. Część czwarta dotyczy użycia lotnictwa w konfliktach lokalnych po 1945 r. W części piątej autor przedstawił próby wykorzystania sił powietrznych w walkach wewnętrznych – przeciwko powstaniom, partyzantom, terrorystom itp. We wnioskach końcowych Martin van Creveld formułuje tezę, iż era panowania lotnictwa takiego, jakie znamy zbliża się ku końcowi, a samoloty bojowe są wypierane przez pociski samosterujące, drony oraz obserwację satelitarną. Książkę uzupełnia wykaz skrótów oraz skorowidz.

Należy podkreślić, że redaktorzy i tłumacz przygotowali dodatkowe przypisy, w których wyjaśnili polskiemu czytelnikowi możliwe niejasności, opracowali

notki biograficzne itp. Niestety, wadą książki, oprócz drobnych błędów, jest pozostawienie w tekście angielskich jednostek miar i wag – stóp, mil i funtów, oraz brak bibliografii.

Michał Paradowski, *Studia i materiały do historii wojen ze Szwecją 1600–1635*, „Napoleon V”, Oświęcim 2013, 219 s.

Celem autora *Studiów i materiałów do historii wojen ze Szwecją 1600–1635* było podzielenie się z szerszym gronem odbiorców zgromadzonymi materiałami źródłowymi dotyczącymi tych konfliktów. Większość przedstawionych wypisów źródłowych, również tych dotyczących wojsk I Rzeczypospolitej, pochodzi ze szwedzkich archiwów, wydawnictw źródłowych oraz opracowań, co niewątpliwie jest największą zaletą tej publikacji. Tam, gdzie było to pożądané autor uzupełniał informacje, korzystając z polskich archiwów i wydawnictw. Większość z krótkich rozdziałów składających się na omawianą książkę nie zawiera źródła cytowanego *in extenso*, a raczej opracowanie danego tematu na podstawie paru dokumentów i opracowań.

Polskiego czytelnika z pewnością zainteresują rozdziały dotyczące liczebności i organizacji wojsk szwedzkich. Przedstawiono ich stan w Inflantach w sierpniu 1601 r., latem i jesienią 1609 r., w latach 1617–1618 i w 1626 r. oraz w Prusach latem i jesienią 1626 r., w lipcu 1628 r., w bitwie pod Tczewem 7–8 sierpnia 1627 r. i pod Górzniem 12 lutego 1629 r. Ponadto omówiono dragonię szwedzką w latach 1621–1629 oraz organizację i liczebność wojsk w 1635 r. w obu prowincjach, gdzie szykowano się do walki z Polakami. Stosunkowo dużą część pracy stanowią informacje o armii Rzeczypospolitej Obojga Narodów: role popisowe rajtarii Mikołaja Korffa w latach 1617–1635, komputy armii litewskiej w Inflantach w 1622 r., stan wojska kwarcianego na Ukrainie w 1626 r., zwięzłe omówienie udziału artylerii armii koronnej w wojnie 1626–1629, „Popis Wojska...” z 4 listopada 1626 r., komputy armii litewskiej w Inflantach 1626–1628, opis organizacji armii koronnej w Prusach w I połowie 1627 r. oraz, na podstawie relacji szwedzkich, w bitwie pod Górzniem, a następnie jej stan w 1629 r. opisany niezależnie na podstawie komputu znajdującego się w Riksarkivet w Sztokholmie, źródła szwedzkiego oraz rachunków skarbu koronnego. Całość uzupełniają studia dotyczące szwedzkich sztandarów zdobytych przez wojska polskie i litewskie w latach 1600–1629, składu pułków jazdy koronnej w czasie wojny o ujście Wisły 1626–1629, garnizonów polskich w Prusach od połowy 1627 do początku 1628 r., strat armii szwedzkiej w bitwie pod Trzcianą 27 czerwca 1629 r., zeznań wziętych do niewoli: Krzysztofa Zawadzkiego (grudzień 1626 r.) i Pawła Strusia (1627 r.), popisu części jazdy koronnej z 15 września 1629 r. Omawiana praca zawiera ponadto wstęp, omówienie problemów terminologicznych, słownik nazw geograficznych oraz bibliografię.

Krzysztof Fudalej